

woord!" (1 Kon. 17:1b). Als er tijdens den bouw van het Huis des Heeren na de ballingschap een groote droogte heerscht, zóó, dat er zelfs geen dauw is, dan is dit een straf Gods om het gemis aan ijver bij den bouw (Hagg. 1:10).

Hier is weer het telkens dreigend gevaar, dat we onze Westersche begrippen als maatstaf gebruiken voor Oostersche toestanden. Als we aandacht schenken aan den dauw, zooals die in Palestina voorkomt, begrijpen we de waarde ervan en begrijpen we ook verschillende uitdrukkingen, waarin het woord „dauw” voorkomt en die zonder meer vreemd in de ooren klinken.

Nu dient vooraf opgemerkt te worden, dat gedurende de schoone winternachten met wolloozen hemel het in Palestina dauwt, precies zooals bij ons.¹⁾ De aarde koelt bij heldere lucht spoedig af, sneller dan de atmosfeer. Deze bevat in dien tijd veel vocht, dat tengevolge van de afkoeling condenseert in kleine druppeltjes op bladeren, bloemen en gras. Uit het feit, dat deze dauw in den winter, dus in den regentijd voorkomt, volgt al dadelijk, dat dit niet de dauw kan zijn, die zooveel zegen brengt en waarover telkens met zooveel woorden gesproken wordt.

De „dauw”, die voor Palestina zoo belangrijk is, is een der verschijnselen van de late lente en den zomer.²⁾ Dus een verschijnsel van den regenloozen tijd. Iederen dag schijnt de zon met volle kracht, den bodem sterk verhittend en alles uitdrogend door haar groote warmte. De atmosfeer is dan ook zeer droog en bevat geen voldoende vochtdeeltjes, die op de bekende wijze des nachts den dauw zouden kunnen brengen. Tegen den avond koelt het land — dit geldt voor geheel Syrië — snel af en 's nachts is het werkelijk koud. Daar klaagt Jakob reeds over in zijn verantwoordiging tegenover Laban: „Ik ben geweest, dat mij bij dag de hitte verteerde en bij nacht de vorst” (Gen. 31:40). Jeremia neemt dit als algemeen bekend aan (Jer. 38:30), terwijl de gegevens uit dezen tijd er ook op wijzen.³⁾ Gedurende den dag zijn in de Middellandsche Zee groote hoeveelheden water verdampt. De zee koelt 's avonds minder snel af dan het land. Zoo ontstaat er een luchtstrooming van de zee naar het land toe — een westenwind dus — en worden gedurende den avond en den nacht groote massa's vocht op vrij groote hoogte landwaarts gedreven. Zoodra ze boven land komen en met de koude luchtlagen boven den bodem in aanraking komen, begint de vochtmassa zich te verdichten en tevens te dalen als een steeds dichtter wordende nevel. Zoo kende de Israëliet dit verschijnsel, het is „een dauwwolk in oogsthitte” (Jes. 18:4, vert. Ridderbos).

Deze verdichting vindt vooral plaats, wanneer de vochtige winden de heuvelen en bergen bereiken. Dan rolt de vrijgekomen vochtigheid over de toppen in massa's van zwaren mist. Dikwijls gaat de condensatie zoover, dat er kleine druppels gevormd worden, die als een fijne motregen op de aarde nederdalen. Een motregen echter, die pas op geringen afstand van den bodem wordt gevormd en alleen 's nachts valt. Het sterkst is deze „nachtsmist” tegen den morgenstond. Daarom spreekt Psalm 110:3 van den morgendauw, van „den dauw uit den schoot van het morgenrood” (vert. Noordzij). Vooral in Augustus kan het voorkomen, dat de dauw zoo dicht tusschen de vruchtboomen hangt, dat men in den vroegen morgen slechts enkele stappen voor zich uit kan zien.⁴⁾

De Schrift spreekt van dezen „dauw” als het werk Gods: „Door Zijne wetenschap zijn de afgronden gekloofd en de wolken druipen dauw” (Spr. 3:20) en niet minder in Micha 5:6b „... als een dauw van den Heere, als regendroppels op het gras, dat niet wacht op een sterveling, noch uitziet naar menschenkinderen” (vert. Ridderbos).

De overvloedigheid van den „nachtsmist” blijkt voldoende uit de geschiedenis van Gideon. Dat Gideon uit een enkele schapenvacht een schaal vol „dauw” kon wringen (Richt. 6:38) zou met onzen dauw onmogelijk zijn. Soms valt er zooveel, dat het zware dekkende van geitenhaar der Bedouïnen er van doorweekt is.⁵⁾ Dus kan ook de nachtelijke bezoeker uit het Hooglied naar waarheid getuigen: „... mijn hoofd is vervuld met dauw, mijn haarlokken met nachtdruppen” (Hooglied 5:2), terwijl de vernederde Nebukadnezar „nat werd van den dauw des hemels” (Dan. 4:33).

Niet over het gehele land is de „dauw” even sterk. Het gebied van de stammen van Jozef, van Efraim en Manasse, dus Samaria en Noord-Judea, was bijzonder rijk gezegend met dauw.⁶⁾ Zoo had Mozes het reeds voorspeld in zijn zegeningen: „Zijn land zij gezegend van den Heere, van het uittnemendste des hemels, van den dauw” (Deut. 33:13). Ook de bergen en heuvelen hadden veel dauw. De „dauw van Hermon” (Ps. 133:3) was door het gehele land bekend.

Drieërlei is de zegen, dien deze „nachtsmist” brengt. Vooreerst valt hij alleen in het heetste en

droogste seizoen, als er van geen andere vochtigheid sprake is en is zoo een niet te overschatten weldaad.⁷⁾ In de tweede plaats komt hij bijna elken nacht en ten derde daalt hij in zoo grooten overvloed, dat alle gewas geen ander vocht noodig heeft.

„Zonder den dauw zou Palestina in den regenloozen zomer nog meer van zijn in den bodem en in zijn wateraderen verzamelde vocht door verdamping verliezen. De graanoogst is vrijwel voorbij, maar het eigenlijke zomerzaad — Pluimgerst (*Panicum miliaceum*), Sesam (*Sesamum indicum*), Keker (*Cicer arietinum*) en Rijst (*Oryza sativa*), alle reeds in Bijbelsche tijden verbouwd⁸⁾ — kan zonder dauw niet groeien. Datzelfde geldt van komkommers, augurken en watermeloenen. De boomvruchten zouden zonder dauw klein blijven en hun sap missen, de boombladeren vroegtijdig verdorren en de lagere plantengroei, die op verschillende plaatsen het vee althans nog eenig voedsel biedt, zou volledig verdwijnen.”⁹⁾

Wanneer wij dit voor oogen houden, krijgt het oordeel des Heeren over Israël uitgesproken door Haggai: „Daarom onthouden zich de hemelen over u, dat er geen dauw is en het land onthoudt zijn zegen” (Hagg. 1:10), nog grootere beteekenis, vooral waar dit gezegd wordt op den eersten dag van de zesde maand (vs 1), dus half Augustus, den tijd van den rijksten dauw.

Zoodra de zon opgaat verdwijnt de „dauw”. Echter ook weer geheel anders dan bij ons. Prachtig is de beschrijving, die James Neil daarvan geeft:

„Menigmaal wanneer ik op een herfstmorgen vóór zonsopgang mijn tent op een der hoogten ten westen van Jeruzalem verlaten had en naar de Heilige Stad reed om in den Hebreuwschen ochtenddienst op den berg Zion voor te gaan, heb ik onderweg mijn paard tot staan gebracht om naar een tooneel van overweldigende schoonheid te zien. Nog staat het mij levendig voor oogen.

Geweldige massa's zilverwitte of opaal-melkblauwkleurige wolken rolden voor mijn voeten in fantastische, eindeloos wisselende vormen. Daarboven uit staken de toppen der bergen, die als rotsgevaarten en eilanden in een schuimende zee zich voordeden. Het tooneel duurt kort: de rijzende zon doortintelt en doorfonkelt de drijvende dampige massa, die al verder en verder rolt, om kort daarna geheel te verdwijnen in de hitte van de zonnestralen.”¹⁰⁾

Ook dit verheldert voor ons begrip verschillende Bijbelplaatsen. Met deze vluchtig-voorbijgaande, iederen morgen komende en weer verdwijnende „morgenwolken” vergelijkt de Heere de goede gezindheid van Efraim en Juda jegens de menschen, die eigenlijk bij hen niet in waarheid bestaat: „Wat zal ik u doen, Efraim? wat zal ik u doen, Juda? daar toch uwe goede gezindheid is als eene morgenwolk en als de dauw, die in de vroege verdwijnt” (Hosea 6:4, vert. Ridderbos). Die „morgenwolken” noemt David in schoone poëtische taal „vleugelen des dageraads” (Psalm 139 vs 9a).

Zoo krijgt ook de herhaalde profetie van de wederkomst des Heeren op de „wolken des hemels” een geheel andere kleur. Het is een profetie van troost voor Gods volk. Niet een wederkomen op de zware wolkgevaarten, die zich dreigend samenpakken, het zonlicht verduisteren en ieder met schrik vervullen, maar een wederkomen op de schitterend zilveren massa, die vroeg in den morgen van een geheel wolklozen dag de lucht vervult en de aarde bedekt, alom zegen en leven brengend en eindelijk zich oploosend in ongestoorden zonneglans.

F. J. BRUIJEL.

- 7) G. Dalman, a.w. I, blz. 514.
8) G. Dalman, a.w. I, blz. 404.
9) G. Dalman, a.w. I, blz. 518.
10) Dr J. Neil, a.w. blz. 24.

De W. J. Kooiman over Israël's redding. Evangelisatie-kwesties.

Onze lezers herinneren zich misschien, hoe ik indertijd in ons blad geschreven heb over de kwestie van de z.g. „interkerkelijke” („inter-confessionele”) evangelisatie te Deventer. Het ging over de toenmaals in Deventer bestaande samenwerking; op welk chapitree ik gebracht was, niet uit eigen initiatief, maar door uit Deventer geëfenden aandrang zelf. In die discussies heb ik telkens gevraagd: wat is de plaats van het evangelie in deze evangelisatie?

Dat die vraag, die men tegenwoordig haast elken dag stellen moet, ook in dit geval niet zonder beteekenis was, blijkt wel hieruit, dat dezelfde auteur, De W. J. Kooiman, die toen zoo vriendelijk was, met mij in discussie te treden, en de Deventer samenwerking bepleitte, thans in „Ons Huis” te Leeuwarden een rede blijft gehouden te hebben, 3 December 1934, waarvan in „Het Zoeklicht” van 23 Februari 1935 een verslag voorkomt. Dat een verslag der rede in „Het Zoeklicht” staat opgenomen, geeft al te denken omtrent den inhoud: chillaistisch. Dit blijft echter verder rusten. Maar interessant

is, wat de schrijver zegt over de redding van Israël. Wij lezen:

Wanneer God ons vergeeft is dat altijd onbegrijpelijk. Nu is Israël nog in verblinding. Maar God kan hen hun schuld laten zien in één oogenblik. En dan staat ook voor hen het kruis opgericht. Hij zal ze wassen van al hun ongerechtigheid en voor hen de poorten wijd open zetten.

Zit hij mij aan, zoo zal die Redder hen begroeten. Hij zal Zijn hartelijkheid uitstrekken tot over de laatste geslachten. Zelfs zullen er voor de gestorven geslachten van Israël nog mogelijkheden zijn. Blijkbaar zal de redding van Israël zich niet beperken tot het dan levende geslacht alleen. De redding strekt zich ver achterwaarts uit, zoo ver als de nationale verharding.

Hier maakt de redacteur van „Het Zoeklicht” even een aantekening, waarin hij uitspreekt, dat hij deze bewering geheel voor rekening van De Kooiman laat. Dat willen wij ook wel gelooven.

De Kooiman gaat dan verder, en merkt zijnerzijds weer op:

Jezus roept ook het Jeruzalem Zijner dagen toe dat ze eenmaal zeggen zullen: Gezegend is Hij die komt in den Naam des Heeren. Ook die Hem doorstoken hebben zullen rouw over Hem bedrijven, zegt de Openbaring, ze zullen tot boete en bekeering komen en er zal een groote jammerklacht en een groote juichkreet zijn als ze denken aan Zijn dood en Hem zien in heerlijkheid.

Op grond van den Bijbel ontkomen we niet aan de gedachte dat God Zijn genade zal uitstrekken tot de gestorven geslachten van Zijn volk.

Ook bij die laatste uitspraak maakt de redacteur van „Het Zoeklicht” weer dezelfde aantekening.

Wij treffen hier dus een beschouwing omtrent wat er na den dood mogelijk is, welke met hetgeen onder ons als duidelijke uitspraak van het evangelie aanvaard wordt, volkomen in strijd is. Daarom blijft de vraag klemmen: wat is de plaats van het Evangelie in zulke evangelisatie? Wij gelooven nog steeds, dat het Evangelie zijn eigen predikers vormt; en dat men dus niet mechanisch aan het Evangelie boodschappers opdringen moet, die op ingrijpende punten van elkaar — zijn zij eerlijk — zullen moeten ontkennen, dat zij in die punten door het Evangelie zelf gevormd zijn. En het is toch geen quantite négligeable, de gedachte n.l. dat de boodschap haar eigen boodschappers vormt?

Izaak en Rebekka.

Men herinnert zich de bekende preek van Prof. Geesink over de ontmoeting tusschen Izaak en Rebekka. Een preek, die nog al eens reden is geweest tot — o. i. begripelijke — verwondering. Het is goed, thans te lezen wat Prof. Dr G. Ch. Aalders schrijft in „Het Leidensblad”, orgaan voor bestuurders, leiders en leidsters van Gereformeerde knapen- en meisjesvergaderingen in Nederland. In het nummer van Februari 1935 lezen wij dienomtrent:

Een enkel woord is nog op zijn plaats over de eerste ontmoeting tusschen bruid en bruidegom. Izaak was alleen in het veld toen de karavaan, die zijn bruid bracht, naderde. In onze Statenvertaling staat, dat hij in het veld was gegaan „om te bidden”. Dit schijnt echter de juiste beteekenis van het woord niet te zijn. Het is een woord dat alleen hier voorkomt en waarvan het derhalve nog al moeilijk is den juiststen zin te bepalen, maar de meeste waarschijnlijkheid heeft dat het bedoelt: mediteeren of klagen (in het laatste geval is te denken aan smart over zijne moeder, v.g.l. ook vs. 67). Toen Rebekka hem van verre zag, vermoedde zij dat het haar bruidegom was, en liet zich daarom onmiddellijk van haar kameel gliden — want het zou toch niet betamen, dat zij op haren bruidegom van uit de hoogte zou neerzien. Dan vraagt ze aan Eliëzer: wie is die man die ons in het veld tegemoet wandelt? en als ze van hem gehoord heeft dat haar vermoeden juist is, slaat ze haar sluier voor het gelaat — want het was Oostersche zede, dat de bruidegom het gelaat van zijne bruid niet eerder aanschouwde dan nadat het huwelijk gesloten was (vgl. ook Gen. 29:25).

Is spreken over God reeds preeken in de kerk?

De O. Noordmans heeft een handleiding geschreven voor godsdienstige toespraken en besprekingen. Daarvan geeft Prof. Dr G. v. d. Leeuw een beoordeeling in het ethische orgaan „Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur”. Wij lezen daar o.m. dit:

De diepe nuchterheid is het mooiste in dit boek. Al dadelijk in het begin, waar de schrijver van deze handleiding voor „toespraken” aan allerlei kerkelijke, halfkerkelijke en onkerkelijke menschen duidelijk maakt, dat, wat ze ook doen, — al gaan ze midden in een kampvuur op hun hoofd staan, — ze toch, zoodra ze een „toespraak” over God houden, in de Kerk zijn en preeken. Dit echt-kerkelijk realisme doortrekt het gansche boek.

Hier wordt de kerk blijkbaar geheel los van haar instituut gedacht. Dat ligt in de lijn van vele huidige redeneeringen over kerk-opbouw en kerk-herstel, in zooverre deze, althans ten deele, worden opgebouwd uit grondgedachten van vooraanstaande figuren beiderzijds. Maar het teekent dan ook meteen het groot gevaar van zulke redeneeringen. De kerk wordt hier ontbonden van wat haar concreet maakt: ze wordt geabstraheerd van datgene, wat tot haar eigen taak behoort, n.l. het zich instituëren naar Christus' woord in deze wereld.

Het treft ons, dat in hetzelfde nummer van dit orgaan met eenige ironie door den schrijver van „Oog en Oor” wordt gewezen naar „een bekenden poëzie-criticus”, die „in één onzer bladen” schrijft over Jan Engelmann's „Tuin van Eros”. De criticus had het volgende opgemerkt:

„Als u schieliken zou men taak der Wel zeld voor de hemelsche op aarde zaligheid dwelming werkelijk O.) maar heden, d. blikken w den, zijn groeid te betooverd

Men let schrijver „us” heeft

Wij zijn wij meenl kondigen (wien belc wien? R -en-Oor-af De kerk, z hie niet-ko gische zijd

In het H wordt een ex-onderw der van ding te v kinderen o scheiding, gezen, en dig echter G. v. Veldl

Ik wil voorkom volginge king: H ben afge na het v den dat

Het doe ding „licht nen zullen der komen scheiding” daad der

Dr V

Na zijn Thans vol haals. De

Es toekwa niet ophie van zijn l ligen. Ei geeft, wil gestelde v schrijft D kan of du punten, di delijk de beweringe geval van pen. Wie over „hou hem aanj later niet veelde m zeggen m kunnen w spreken r

In „On een orga lijk reeds laatste m Liever ee orgaan in zoo voegt

Maar Dat, heeft, menser die er geleerd gen be hebben waarse

Zo l huis poogt mensel Zo l bewom over „dingen ring v volgen Zo l van ee op gre sen za wil, d waarh „wat (

1) Chaplin, Klima von Jerusalem. Z. D. P. V. XIV (1891) blz. 110.

2) G. Dalman, Arbeit und Sitte in Palästina I, blz. 310.

3) Chaplin, a. a. blz. 103.

4) G. Dalman, a.w. I blz. 311.

5) Dr J. Neil, Palestina en den Bijbel 1920, blz. 21.

6) Dr Hugo Klein, Das Klima Palästinas auf Grund der alten hebraischen Quellen. Z. D. P. V. XXXVII (1914).

altijd onbegrijp-
og. Maar God
oogenblik. En
ericht. Hij zal
d en voor hen

in begroeten.
ekken tot over
voor de gestor-
dijkheden zijn.
ch niet hepen-
m. De redding
r als de natio-

zoeklicht" even
dat hij deze
Kooiman laat.

erkt zijnerzijds

dagen toe dat
Hij die komt
om doorstoken
zegt de Open-
g komen en er
oote juichkreet
n zien in heer-

we niet aan de
strekken tot de

redacteur van
ing.
omtrekt wat er
geen onder ons
gelie aanvaard,
blijft de vraag
vangelie in
steeds, dat het
a dat men dus
lachappes op-
van elkaar —
nen, dat zij in
ad zijn. En het
dachte n.l. dat
vormt?

Ik en Rebekka.
van Prof. Geo-
n Rebekka. Een
tot — o. i. be-
thans te lezen
„Het Leidens-
n leidsters van
eringen in Ne-
1935 lezen wij

over de eerste
om. Izaak was
die zijn bruid
ig staat, dat hij
m". Dit schijnt
ord niet te zijn.
komt en waar-
n juisten zin te
heid heeft dat
het laatste ge-
moeder, v.g.l.
verre zag, ver-
as, en liet zich
gliden — want
aren bruidegom
vraagt zo aan
t veld tegemoet
heeft dat haar
er voor het ge-
dat de bruide-
der aanschouw-
s (vgl. ook Gen.

en in de kerk?
ling geschreven
ekingen. Daar-
oordeeling in het
voor Christen-
lit:

in dit boek. Al-
rijver van deze
erlei kerkelijke,
schen duidelijk
man ze midden
in, — ze toch,
houden, in de
kelijk realisme

is van haar in-
le huidige rede-
stel, in zooverre
uwd uit grond-
eiderzijds. Maar
vaar van zulke
tdaan van wat
theerd van dat
n.l. het zich-
in deze wereld
van dit orgaan
s „Oog en Oor“
de-criticus“, die
an Engelman's
volgende opge-

„Als men gelooven kon, dat engelen soms met men-
schelijken mond onder ons sprekend aanwezig zijn,
zou men niet aarzelen den dichter Engelman van deze
taak der uitverkorenheid (sic! O. en O.) te verdennen.
Wel zelden werden gedichten, zoo zwaar van liefde
voor de aarde verzadigd, geschreven met zulk een
hemelsche stem en zulk een verrukking voor wat wij
op aarde slechts als een spiegelbeeld van machtiger
zaligheid gewaar worden. Flonkering en warmte, be-
dwelming en lichtheid, geur van bloemen en het on-
werkelijk schijnsel eener beloofde (door wien? O. en
O.) maar nog niet verworven wereld, — al de schoon-
heden, die onze oogen zien of die wij ons in oogen-
blikken van overgave (aan wien? O. en O.) verbeel-
den, zijn in de rhythmische binding dezer taal ge-
groeid tot een lied van verblindend zuivere kleur en
betooverend meeslependen klank“.

Men lette in dit stuk op de losse opmerkingen, die de
schrijver van „Oog en Oor“ in den tekst van den „criti-
cus“ heeft ingevoegd.

Wij zijn zoo vrij, hetzelfde ook eens te doen, wanneer
wij meeningen, als de hierboven geciteerde, hooren ver-
kondigen over de kerk. „Een beloofde kerk“. Door
wien beloofd? „Overgave in de kerk“. Overgave aan
wien? Religi-ze Sehnsucht, overgave, zegt de Oog-
en-Oor-schrijver, moet concreet zijn. Volkomen terecht.
De kerk, zeggen wij erbij, moet óók concreet zijn. Juist
het niet-concreet-maken van de kerk geeft van theolo-
gische zijde voedsel aan dergelijke „literaire critiek“.

Wat de hervormde kinderen zullen denken.

In het Hervormde weekblad „De Gereformeerde Kerk“
wordt een werkje gerecenseerd van een predikant en
ex-onderwijzer, Dr P. Boerma. Deze bedoelt, aan kin-
deren van Hervormde zijde de geschiedenis der Afschei-
ding te vertellen. Men weet, dat ook van onze zijde voor
kinderen een geschrift van de pers kwam over de Af-
scheiding. Wij hebben het boekje van Dr Boerma niet
gezien, en kunnen dus niet er over oordeelen. Merkwaar-
dig echter vind ik in de recensie, geschreven door Dr
G. v. Veldhuizen, de volgende passage:

Ik wilde, dat hij een enkele ongelukkige greep had
voorkomen en b.v. niet na een hoofdstuk over de ver-
volgingen blijmoedig was voortgegaan met de opmer-
king: Het was jammer, dat Dr de Cock e.a. zich heb-
ben afgescheiden van onze Kerk — een kind zal het
na het vorige hoofdstuk lichtelijk vanzelfsprekend vin-
den dat zij zulks deden.

Het doet mij genoegen, dat de kinderen de Afschei-
ding „lichtelijk vanzelfsprekend“ zullen vinden. De steen-
nen zullen roepen. Zoodra de kinderen dan nog wat ver-
der komen, kunnen zij óók begrijpen, dat het woord „Af-
scheiding“ niet los te maken is van de afscheiding en de
daad der Hervormde Kerk zelf.

Dr W. A. v. Es' (vermoedelijk) aller-laatste woord.

Na zijn „laatste woord“ gaf Dr v. Es nog een later.
Thans volgde er nog een. Het is in den vorm eens ver-
haals. De onderstellingen zijn: dat ik telkens naar Dr v.
Es toekwam; en het was precies andersom; dat ik maar
niet ophield, op hem af te komen; en ik heb juist veel
van zijn beweringen, zelfs enkele directe vragen, laten
liggen. En nu het verhaal zoo onware voorstellingen
geeft, wil ik mijn den vorigen keer opzettelijk wat „tam“
gestelde vraag liever thans direct zoo stellen: waarom
schrijft Dr W. A. v. Es beweringen neer, die hij niet
kan of durft handhaven? Iemand, die op alle zakelijke
punten, die hij zelf naar voren bracht, telkens zoo dui-
delijk de plank misloeg, moest liever onwaar gebroken
beweringen herroepen, dan door een verhaaltje een nieuw
geval van verkeerding der waarheid in het leven te roe-
pen. Wie zoo vaak een „bouw“ mis-plaatste, moet niet
over „houwdegens“ spreken. En wie eerst van een door
hem aangevallene zegt: het lijkt me niet waar, moet
later niet zeggen: het kan wel waar zijn, maar het ver-
veelde me wat. Ik geloof niet, dat men zulke dingen
zeggen moet, zoolang men zijn beweringen niet heeft
kunnen waar maken, op geen enkel punt. Onwaarheid-
spreken mag den spreker niet „vervelen“.

„Geldersche Post“.

In „Ons Kerkblad“ schrijft Dr J. Smelik iets over
een orgaan: „De Geldersche Post“. Het is mij persoon-
lijk reeds ettelijke malen toegezonden, met name de
laatste maanden, met verzoek, er eens over te schrijven.
Liever echter citeer ik Dr Smelik. Deze zegt, in het
orgaan in vele rubrieken veel goeds te vinden, maar,
zoo voegt hij er aan toe:

Maar weet ge, wat nu het eigenaardige is?
Dat, voorzover het blad „theologische“ rubrieken
heeft, de verzorging is overgelaten aan verschillende
mensen van het slag van „neef Gerardus“, mensen,
die er een eigen Schriftverklaring en een eigen god-
geleerdheid op na houden, en de wonderlijkste din-
gen beweren, dingen, die alle eeuwen tot de dwalingen
hebben behoord, waartegen de Schrift zo ernstig
waarschuwt.

Zo heeft b.v. een zekere Haagse meneer Ooster-
huis een hele serie artikelen geschreven, waarin hij
poogt aan te tonen, dat de leer der Drieëenheid een
menselijke vonde is, en niet op de Schrift berust!!

Zo is een zekere heer A. Lukkien, ook al een
bewoner der residentie, bezig met een artikelenreeks
over „De Gemeente“, waarin al mede de wonderlijkste
dingen omtrent de Kerk en haar vorm van openba-
ring worden verteld, b.v. dat het diakenambt niet,
volgens den Bijbel, bestaan moet, enz. enz.

Zo komt nog in 't laatste nummer een artikel voor
van een zekeren A. H., waarin beloofd wordt, (o. m.
op grond van de tekst Koloss. 1:20!) dat alle men-
sen zalig worden, want in 1 Tim. 2:4 staat, dat God
wil, dat alle mensen zalig worden en tot kennis der
waarheid komen! „en“ (zo voegt A. H. er aan toe)
„wat God wil, zal zeker gebeuren“. (!)

De reden waarom Dr Smelik het blad ter sprake
brengt wordt door hem ook medegedeeld, wanneer hij
opmerkt:

Ik constateer, waar mij het blad geregeld wordt
toegezonden, met het doel natuurlijk, dat ik er goed
kennis van zal nemen —

Ik constateer hier een droef verschijnsel, waartegen
Prof. Schilder reeds meermalen zoo ernstig gewaar-
schuwd heeft:

met de eene hand afbreken, wat men met de andere
wil opbouwen.

Want in hetzelfde blad het politiek-ekonomisch
leven in anti-revolutionaire banen leiden, en tegelijk
in artikelen, die b.v. op heel felle wijze de leer der
Drieëenheid bestrijden, en vooral tegen de Gerefor-
meerde belijdenis gericht zijn, dwaalleer doen ver-
konden — dat leidt tot afbraak van de kerk en daár-
door weer tot afbraak van heel het Christelijk leven!

Wie ons volk van Schrift en belijdenis afvoert, zal
voor het politieke leven op den duur de menschen kwijt-
raken.

Hypnose.

Dr D. van Dijk schrijft in „Groninger Kerkbode“ het
volgende:

In de laatste maanden ben ik getuige geweest van
een zeer sprekend geval van hypnose.

Misschien zullen er onder de lezers wel zijn, die
hierin belang stellen, waarom ik het verhaal van wat
ik daarbij zag en waarnaam hier laat volgen.

Daar woont hier in Groningen iemand, wiens naam
ik maar niet zal noemen, die reeds tientallen van jaren
geregeld door Prof. Wiersma onder hypnose gebracht
wordt.

Deze patiënt is in de laatste jaren gaan lijden aan
suikerziekte; in ernstige mate.

Daarom moet hij zoo'n streng dieet houden, dat zijn
lichaamsgewicht langzamerhand te gering zou worden,
indien hij niet door dagelijks een bepaalde hoeveel-
heid... te eten, zijn gewicht zoowat op peil hield.

Maar, ongelukkig, de patiënt kreeg een tegenzin
in... Hij lustte het niet meer.

Dat kon hem noodlottig worden.

En nu moest Prof. Wiersma hem van dien tegen-
zin afhelpen. — door toepassing van hypnose.

Met een paar collega's was ik, op uitnodiging, bij
deze behandeling tegenwoordig.

De Prof. praatte eerst met hem en met ons over
allerlei dingen, die op hypnose betrekking hadden.
Toen ging hij staan bij den patiënt, keek hem aan
en zei, heel rustig, „nu ga je slapen, heel diep“.

En kijk, nog waren die woorden nauwelijks gezegd,
of de patiënt sliep, zoo diep, zoo rustig.

In dien slaap-toestand kon niemand van ons met
hem spreken. Hij hoorde ons zelfs niet, hoe hard wij
riepen; de Prof. praatte gewoon met hem.

Hij liet hem vertellen allerlei dingen, die er vroe-
ger met hem, ook in hypnotischen toestand, waren
gebeurd, die hij zich gewoonlijk niet herinnert, maar
die, als hij onder hypnose is gebracht, weer in her-
innering gaan leven.

Maar waar het nu op aankwam was dit.

Op een gegeven oogenblik zei de professor: „Nu eet
je morgenvroeg... en het smaakt heel lekker“.

Even later maakte de professor een eind aan de
hypnose, door te zeggen: „nu moet je tellen één, twee,
drie, tot tien; bij zeven word je wakker, en dan voel
je je heel frisch“.

De patiënt begon te tellen, en — met zeven deed
hij de oogen open en was wakker.

Van wat er in dien tijd, waarin hij gehypnotiseerd
was geweest, was gebeurd, kon hij zich nu niets her-
inneren.

Maar, — toen de volgende morgen was aangebroken
en hem het... werd voorgezet, was al zijn tegenzin
verdwenen en hij at met smaak, zoo zelfs, dat hij
tegen mij kon zeggen: „... is mijn lekkerste“.

Wie iets dergelijks niet heeft gezien, kan het nauwe-
lijks gelooven.

Eer men het kon denken was de patiënt in slaap
gebracht.

Precies op het oogenblik, waarop de hypnotiseur
hem wilde wakker hebben, ontwaakte hij. En daarna
bleek hij geheel beheerscht te worden door wat de
Prof. hem, onder hypnose, had bijgebracht.

De Professor had gezegd: „... is lekker“; en inder-
daad, hij vond het ook lekker.

Wonderlijk.

Wel blijkt hieruit van hoe groote invloed de hyp-
nose zijn kan.

En ik zou er deze toepassing op willen maken.

Laten wij toch voorzichtig zijn met het zoeken van
genezing in den weg van hypnose. De wonderdokters,
die met magnetisme en hypnose werken, staan aan
alle kanten op.

Maar laat men toezien, dat men zich niet maar
zoo aan dergelijke menschen overgeeft.

K. S.

ROOKT BEN HUR sigaren

Ben Hur BRILLANT
GROOTE KNAK
Pracht model, fijnste tabak
Prijs 6 cent

de Redactie, zelf tot oordeelen niet bevoegd, de
mening van den architect J. H. v. d. Veen te
Amsterdam. De heer v. d. Veen was zoo vriende-
lijk de recensie te schrijven, die hier volgt:

Hoewel in dit boekje een heelboel juiste en rake op-
merkingen gemaakt worden, doet het niet prettig aan.
Het is een doorlopende beschuldiging, en een teekenen
van misstanden, zonder inderdaad de oplossing te geven.
Trouwens die kan één niet geven. Daaraan moeten velen
arbeiten elk met een zeer verschillende taak, en vanaf
een andere plaats. De toon van het boekje is niet sym-
pathiek; de aangehaalde teksten zijn uit hun ver-
hand gerukt en als aanloopje gebezigd. Voor ingewijden
biedt het boekje niets nieuws. Het getuigt van weinig
waardering voor het vele goede, dat de laatste 20 jaar
op het gebied van woningbouw in Nederland is gedaan.
Hoeveel serieuze Overheidspersonen, bestuurders van
woningbouwverenigingen en ook architecten hebben
zich niet jaren lang bezig gehouden met het vraagstuk
van de volkshuisvesting, en enorme verbeteringen weten
te brengen door den bouw van een zeer groot aantal
goede woningen, tuindorpen etc. tegen niet te hooge
huur. Dat die huur nu te duur wordt is alleen een ge-
volg van de malaise, maar niet van het feit, dat er aan
de volkshuisvesting niets gedaan is en gedaan wordt.
Ook onderscheidene Gemeentebesturen hebben den wo-
ningbouw in betere banen trachten te leiden. In dit
boekje wordt voortdurend afgegeven op „heroeppap-
ters“. Natuurlijk moet er nog heel wat gebeuren om de
treurige woningtoestanden, die er zoowel op het platte-
land als in de groote steden nog worden gevonden, te
doen verdwijnen. Maar het lijkt, dat de schrijver geen
goede voorstelling heeft van de vraagstukken en moei-
lijkheden, die zich voordoen bij het oplossen van het
woningvraagstuk en het dalen der huurwaarde.

Het moet toegegeven, dat de grondpolitiek van som-
mige gemeenten den bouwgrond zeer duur heeft gemaakt,
terwijl de elischen, die men aan woningbouw van ver-
schillende zijden heeft gesteld, uitgaan loven een peil,
dat economisch verantwoord is. Vandaar de te hooge
huren van de nieuwe woningen. Iets nieuws biedt het
boekje echter niet. Ook is de oplossing voor de groote
steden totaal verschillend van die voor het platteland,
en heeft de schrijver te veel oog op Rotterdamse to-
standen.

Dat het bouwbedrijf de goedkope woningen moet le-
veren is een eenzijdige conclusie, en feitelijk ook niet de
logische conclusie van het betoog. Allereerst zal men
van overheidswege het bouwen van goedkope wonin-
gen mogelijk moeten maken, n.l. door een betere grond-
politiek, eenvoudiger straten en uitbreidingsplannen,
lichtere bepalingen in bouwverordeningen, etc. Dat door
meerdere werkgelegenheid, bijvoorbeeld woningbouw,
minder werkloosheid zal ontstaan, is natuurlijk waar,
maar daarmee wordt een vraagstuk van anderen
aard en van zuiver economische beteekenis aan-
geroerd. De Regeering en de Gemeenten moeten de uit-
gaven beperken omdat het geld er niet is; immers voor
groote plannen en flinke woningbouwplannen moet er
toch allereerst kapitaal zijn. Dat met het steeds grooter
worden van het steunbedrag en het stopzetten en uit-
stellen van werken het op den duur vast moet loopen, is
dan ook een der groote moeilijkheden van dezen malaise-
tijd. Het woningvraagstuk en de verlaging der huur-
waarde is geen vraagstuk op zichzelf, maar hangt
samen met het geheel.

„Beproeft de geesten“. Hedendaagsche stroom-
ingen op religieus gebied.
Uitgave „De Pauw“ — Cnlemborg. 1934.

In dit boek, samengesteld onder leiding van Dr N.
Buffinga, vindt men enkele opstellen. Allereerst van
Dr Buffinga over de Groep-Beweging en voorts van
Dr Berkouwer over de dialectische theologie, van Dr Dijk
over het moderne adventisme, van Dr Brillenburg Wurth
over de Gemeenschapsbeweging en de beweging Möl-
lingen, van Dr A. B. W. M. Kok over de Woodbrookers,
van Dr H. W. Engelkes over de godsdienstige sociale
actie van Kagawa en van Mevr. E. Barth — van Marie
over de god-loozen actie.

Over het algemeen heb ik dit boek met genoegen
doorgezien. Indien het mij vergund is, rechtuit te spre-
ken, geloof ik, dat het sterker is in het beschrijven
dan in het „beproeven“ van „de geesten“. Natuur-
lijk bedoel ik niet dat laatste alleen maar het boek als
geheel, want er zijn enkele opstellen bij, die óók in het
„beproeven“ zeer sterk zijn. Het heeft geen zin hier
bepaalde namen te noemen, want het boek als geheel
is ongetwijfeld goed.

Met het even aangeduide bezwaar hangt ook samen
mijn meening, dat een enkele maal, en dat bij meer
dan één der auteurs, de critiek op de uitgebrachte stroom-
ingen zich nog bedient van denk-schema's en dilem-
ma's, welke m.i. op den duur voor andere plaats zullen
hebben te maken.

Ook vind ik het strijden tegen „dooide orthodoxie“ in
het algemeen gevaarlijk. Want als men 'eens concreet
maakt? Strijdt men b.v. ook tegen doode huwelijksleer-
orthodoxie? Tegen doode handelsethiek orthodoxie?
Tegen doode staatsleer orthodoxie? Laat ons liever zeg-
gen: wat dood is, is niet orthodox. M.i. is de onder-
scheiding tusschen „dooide“ en „levende“, „orthodoxie“
geïnspireerd door de overigens onjuiste gedachte van
velen, die tusschen „leer“ en „leven“ een onderscheiding
maken, welke onbijbelsch is. Wie „dood-orthodox“ is, is
in het leven stordig; want tot het leven hoort het

BOEKBESPREKING

Aan ons blad werd ter bespreking gezonden
een brochure van den architect A. Leeuwenburgh
te Rotterdam, getiteld „Woningen met lage huur-
waarde“, met als ondertitel „Over aanpassing van
woningbouw aan werkloosheid en lagere kosten
van levensonderhoud“ (uitg. N.V. drukkerij v.h.
L. E. Bosch en Zoon, Utrecht).

Omdat de ondertitel den inhoud verbindt aan
een zeer belangrijk en actueel vraagstuk, en, blij-
kens herhaalde citatie van bijbelplaatsen, de be-
handeling een principiëlen inslag heeft, vroeg